
Õigusloomejuhend

Koostanud Gerly Herm ja Ragnar Kass

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	2
1 ALUSDOKUMENDID	2
2 EELNÕU VÄLJATÖÖTAMINE	3
2.1 Väljatöötamiskavatsus	3
2.2 Seaduseelnõu	4
2.2.1 Seaduseelnõule esitatavad nõuded	4
2.2.2 Seadust muutva ja kehtetuks tunnistava seaduse eelnõule esitatavad nõuded	9
2.2.3 Seaduseelnõu seletuskiri	11
2.3 Vabariigi Valitsuse määruse ja ministri määruse eelnõu	19
2.3.1 Andmekogu põhimääruse eelnõu	20
3 EELNÕU MENETLUSPROTSESS	21
Kasulikud materjalid	22
Kirjandus	23

SISSEJUHATUS

Käesolev juhend (edaspidi *juhend*) on abimaterjal Siseministeeriumi teenistujale õigusakti väljatöötamiseks. Juhend ei asenda normitehnika käsiraamatut, vaid annab näpunäiteid õigustloova akti eelnõu (edaspidi *eelnõu*) ettevalmistamise ja vormistamise kohta. Juhendis on välja toodud üldnõuded ja soovitusel eelnõu väljatöötamiseks, mille koostamisel on lähtunud Riigikogu juhatus 27. detsembri 2011. aasta otsusest nr 136 „Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri“, Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. aasta määrusest nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ ning normitehnika käsiraamatust.

1 ALUSDOKUMENDID

Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. aasta määrusest nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ (edaspidi *HÕNTE*)

Kättesaadav Internetis <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>

Hea õigusloome põhimõtted on sätestatud HÕNTE-s. HÕNTE-s on sätestatud üldnõuded seaduseelnõu väljatöötamise, seaduse mõju hindamise ning Vabariigi Valitsuse määruse ja ministri määruse eelnõu kohta. Samuti sätestab HÕNTE eelnõule esitatavad nõuded, sealhulgas eelnõu keele, vormistuse ja ülesehituse ning eelnõu seletuskirja nõuded.

Riigikogu juhatus 27. detsembri 2011. aasta otsusest nr 136 „Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri“ (edaspidi *Riigikogu normitehnika eeskiri*)

Kättesaadav Internetis <http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/Riigikogu-menetletavate-eeIn-ude-normitehnika-eeskiri.pdf>

Riigikogu normitehnika eeskiri sätestab põhinõuded Riigikogus menetletavale eelnõule.

Riigikogu võib menetlusse esitada järgmised eelnõud:

- 1) seaduseelnõu, sealhulgas riigieelarve ja lisaelarve eelnõu;
- 2) Riigikogu otsuse eelnõu;
- 3) Riigikogu avalduse eelnõu;
- 4) Riigikogu deklaratsiooni eelnõu;
- 5) Riigikogu pöördumise eelnõu.

Riigikogu normitehnika eeskirjas on muu hulgas sätestatud Euroopa Liidu direktiivi ja Eesti õigusakti vastavustabeli nõuded ning eelnõu ja seletuskirja vormistamise juhend, kus on välja toodud üksikasjalikud vormistusnõuded, sealhulgas nõuded veeristele, kirjastiilile, pealkirja vormistusele, tekstile, leheküljenumbritele ning eelnõu põhiteksti ja seletuskirja lõpule.

Normitehnika käsiraamat

Kättesaadav Internetis <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/normitehnika-kasiraamat>

Normitehnika käsiraamat sisaldab selgitusi ja näiteid Riigikogu normitehnika eeskirja ja HÕNTE rakendamiseks. Normitehnika käsiraamat annab sätetele selgitused, näited ja viited selgituse allikatele. Selgituste ja näidete aluseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, seadused, Riigikohtu lahendid ning Eesti õigusloome traditsioonile toetuv praktika.

2 EELNÕU VÄLJATÖÖTAMINE

2.1 Väljatöötamiskavatsus

HÕNTE 1. peatükk

Seaduseelnõu väljatöötamisele peab eelnema väljatöötamiskavatsus (edaspidi *VTK*). *VTK* on valdkonna poliitika dokument, mis peab sisaldama järgmist teavet ja põhjendusi:

- 1) valdkond või lahendamist vajav probleem ja sihtrühm;
- 2) eesmärk;
- 3) küsimuse võimalikud lahendused, võimalike lahenduste võrdlus ja eelistatav lahendus;
- 4) valitud lahenduse sobivus kehtivasse õiguskorda;
- 5) küsimuse lahendus Eestiga sarnase ühiskonnakorralduse ja õigussüsteemiga riikides;
- 6) kavandatava regulatsiooni kirjeldus ja ülesehitus, sealhulgas regulatsiooni tasandi kindlaksmääramine, eelnõu eeldatav valmimise aeg ja regulatsiooni soovitatav kehtivusaeg;
- 7) millised olulised mõjud, lähtudes nende esinemise sagedusest, ulatusest, sihtrühma suurusest ja ebasoovitavate mõjude riskist, võivad seaduse rakendamise kaasneda;
- 8) kuidas kaasnevaid olulisi mõjusid analüüsitakse ja põhjendus, milliseid kaasnevaid mõjusid ei analüüsita;
- 9) seaduseelnõu edasise väljatöötamise tegevuskava;
- 10) muu küsimuse lahendamisel tähtsust omav asjaolu.

VTK koostamiseks ja mõjude hindamiseks kasutatakse kontrollküsimustikku¹ ja *VTK* vormi². Kontrollküsimustik ja *VTK* vorm ei ole ammendavad ning lähtuda võib ka muudest asjakohastest küsimustest. Mõju hindamisel on abiks mõjude hindamise meetoodika³.

VTK koostamine on teatud juhtudel vajalik ka Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õiguse rakendamiseks, ennekõike siis, kui *ELi* õigusakt jätab liikmesriigile kaalutusruumi. Sellistes olukordades tuleb *VTK* koostamiseks kasutada *ELi* *VTK* vormi⁴.

HÕNTE § 1 lõige 2 sätestab erisused, millal *VTK* ei ole nõutav. *VTK* ei ole nõutav, kui:

- 1) eelnõu menetlus peab olema põhjendatult kiireloomuline;
- 2) eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist ja kui eelnõu aluseks oleva Euroopa Liidu õigusakti eelnõu menetlemisel on sisuliselt lähtutud kiireloomulisuse nõuetest;
- 3) tegemist on välislepingu sõlmimise, muutmise või lõpetamisega;
- 4) tegemist on iga-aastase riigieelarve seaduse või selle muutmise seaduse eelnõu või lisaelarve seaduse eelnõuga;
- 5) seaduseelnõu seadusena rakendamise kaasnemise olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju.

Kuigi HÕNTE annab võimaluse *VTK* mittekoostamiseks, tuleb arvestada, et Justiitsministeerium on võtnud eesmärgiks vähendada õigusloome mahtu. **See tähendab, et Justiitsministeerium jätab üldjuhul kõik seaduse eelnõud, millele ei ole eelnenud *VTK*-d, kooskõlastamata.**

¹ Mõjude määratlemise kontrollküsimustik

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kontrollkusimustik.pdf

² *VTK* vorm http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/vtk_vorm_1.04.2016.rtf

³ Mõjude hindamise meetoodika

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_meetoodika.pdf

⁴ *ELi* *VTK* vorm http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/vtk_vorm_el_1.04.2016.rtf

2.2 Seaduseelnõu

HÕNTE 2. ja 3. peatükk

Seaduseelnõu koostatakse sama liiki ühiskonnasuhete õiguslikuks reguleerimiseks, kui vajalik õiguslik regulatsioon puudub või ei ole piisav või ei ole ajakohane.

Seaduseelnõusse kavandatakse isiku õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema asjakohased ja proportsionaalsed eesmärgiga, mida seaduseelnõu avalikes huvides taotleb.

Seaduseelnõusse ei kavandata regulatsiooni, mis on lubatud ja otstarbekas sätestada rakendusaktis.

Seaduseelnõu või selle säte võib olla vastuolus kehtiva seaduse sellise sätte või kogu kehtiva seadusega, mida eelnõu seadusena vastuvõtmise korral muudetakse või mis tunnistatakse kehtetuks.

Eesti õigusloomes tuleb arvestada Euroopa Nõukogu ja ELi institutsioonide kujundatud õiguse üldpõhimõtteid⁵.

2.2.1 Seaduseelnõule esitatavad nõuded

Seaduseelnõule esitatavad nõuded on sätestatud HÕNTE §-des 2–31.

Eesti Vabariigis on peamine õigusliku reguleerimise vahend seadus, mistõttu peavad kõik olulisemad üldkohustuslikud õigusnormid sisalduma seaduses.

Seaduseelnõu kavandamisel seni reguleerimata valdkonnas või senise seaduse asendamisel uuega või kehtiva seaduse osalisel muutmisel või kehtetuks tunnistamisel kavandatakse samasse seaduseelnõusse või arvukate muudatuste korral eraldi rakendusseaduse eelnõusse seaduste asjakohaste sätete muutmise või kehtetuks tunnistamine.

Seaduseelnõu pealkiri väljendab võimalikult lühikeses üldistavas sõnastuses eelnõu reguleerimisala ning pealkiri lõpeb nimetavas käändes sõnaga „seadus” või „seadustik”.

Seaduseelnõu üldsätetes esitatakse seaduse reguleerimisala. Reguleerimisala sätte eesmärk võrreldes eelnõu pealkirjaga on avada piisavalt üldiselt ja täpselt seaduse sisu. Reguleerimisala sätte sõnastus ei tohi ületada seaduse pealkirja järgi lubatavat sisu ja eelnõu sisu peab olema vastavuses sätte järgi lubatavaga. Reguleerimisala sõnastamise järel tuleb analüüsida, kas on vaja lisada ka kohaldamisala, milles piiritleda, kellele või millele reguleerimisalas loetletu peaks või ei peaks laienema. See on vajalik esmajoones juhul, kui reguleerimisala või terminite määratlusega ei ole võimalik üheselt kohaldamisala piiritleda. **Reguleerimisala on seaduse regulatsiooni kokkuvõtte, aga kohaldamisalal on regulatiivne mõju.**

Paragrahvile antakse sisu iseloomustav lühike pealkiri nimetavas käändes. **Ühest või kahest paragrahvist koosneva seaduseelnõu paragrahv võib olla pealkirjata.**

Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *põhiseadus*) kohaselt on täidesaatev võim üldjuhul volitatud andma üksnes *intra legem*-määrusi ehk seadust rakendavaid, täpsustavaid määrusi. Selline määrus antakse erivolitusnormi alusel ning see ei tohi väljuda volitusnormi reguleerimiseseme raamidest. Volitatava valik sõltub esmajoones reguleeritava küsimuse olulisusest ehk sellest, kas rakendusakti sisu üle peaks otsustama valitsus või minister. Kui tegemist on valdkonnaspetsiifilise küsimusega, siis on kohane anda volitus ministri määruse

---

⁵ Vt nt Euroopa Liidu õiguse allikad ja kohaldamisala http://www.europarl.europa.eu/fu/pdf/et/FTU_1.2.1.pdf
Uno Lõhmus Põhiõigused ja Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtted: funktsioonid, kohaldamisala ja mõju
https://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2011/9/204613.SUM.php

kehtestamiseks. Kui küsimus puudutab teataval määral ka teise ministeeriumi valitsemisala, siis tuleb kaaluda, kas piirduda teise ministriga kooskõlastamisega või kavandada volitusnorm valitsuse määruse kehtestamiseks.

Volitusnorm ei tohi sisaldada volitust reguleerida valdkonda, mida põhiseaduse kohaselt saab reguleerida üksnes seadusega. Volitusnormis ei tohi volitada kehtestama regulatsiooni näiteks järgmistes küsimustes:

- 1) põhiõiguste ja -vabaduste piirangute alused ja tingimused;
- 2) riigi territooriumi haldusjaotuse, kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise, rahvahäätuse korraldamise ning rahvusvähemuste kultuurautonoomia alused;
- 3) Vabariigi Presidendi, Riigikogu ja kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste kord ning nende organite ja Vabariigi Valitsuse, Riigikontrolli, Eesti Panga ja õiguskantsleri pädevus ja ametihüved;
- 4) rahanduse, riigieelarve, riigi välis- ja siselaenu ning varaliste kohustuste alused, samuti riiklik maks, aktsiis, lõiv, koormis, rahatrahv, rahaline karistus, sunniraha, maksuintress, viivis ja sundkindlustuse makse;
- 5) kohtukorraldus, vastutus, karistused ning kohtuvälise menetluse ja kohtumenetluse kord;
- 6) riigikaitse ja välissuhtlemise alused;
- 7) riiklike kohustuste panemine kohalikule omavalitsusele.

Volitusnormidega seotud küsimused

- **Volitusnormi asukoha muutmine on lubatud üksnes põhjendatud juhtudel** (HÕNTE § 37 lõige 5).

Üldsoovitus on volitusnormide asukohta seadustes mitte muuta. Asukoha muutmise põhjenduseks ei saa lugeda sätte ülesehituse süsteemsust ja „ilu“. Seda saab järgida uute seaduste väljatöötamisel. Meeles peab pidama, et kui muutub volitusnormi asukoht, siis on vaja ka rakendusakti kehtetuks muutmise vältimiseks rakendusakti preambulis õigel ajal muuta akti aluseks olevat volitusnormi.

- **Vabariigi Valitsuse algatatava seaduseelnõu seletuskirjale tuleb olenevalt volitusnormi sisust lisada Vabariigi Valitsuse või ministri määruse eelnõu kavand, mis sisaldab eelnõu esialgset sõnastust. Lisatav määruse eelnõu kavand tuleb ette valmistada sellise täpsusega, et oleks võimalik hinnata rakendusakti vajalikkust, volitusnormi ulatust, kohast tasandit ja muid asjaolusid, mis on vajalikud volitusnormi sõnastuse ja rakendusakti vastavuse hindamiseks** (HÕNTE § 48 lõige 2).

Eelnõu kavand ei tohi koosneda üksnes paragrahvide pealkirjade loetlust. Üksnes paragrahvide pealkirjade alusel ei ole võimalik hinnata vastavust põhiseadusele ja teistele seadustele ning kohast tasandit ehk kas regulatsioon sobib määрусesse või tuleb see siiski seaduseelnõusse kavandada. Seevastu üksikasjalikuma kavandi olemasolu võimaldab hinnata ka volitusnormi sõnastuse täpsust.

- **Kui seaduseelnõus kavandatakse muuta seadust või tunnistada see kehtetuks, esitatakse seletuskirja käsitletavas osas:**
  - 1) **volitusnormi muutmise korral analüüs** (kus põhjendatakse volitusnormi vajalikkust, selle eesmärki, sisu ja ulatust viisil, mis võimaldab teha otsustuse volitusnormi ja selle alusel kavandatava rakendusakti vastavuse kohta Eesti Vabariigi põhiseadusele), **andmed ja Vabariigi Valitsuse algatatava eelnõu puhul kavand;**
  - 2) **nende rakendusaktide loetelu, mis vajavad samuti muutmist;**

3) **volitusnormi kehtetuks muutumise või tunnistamise korral kehtetuks muutuvate määruste loetelu koos Riigi Teataja linkidega nendele määrustele** (HÕNTE § 48 lõige 3 + haldusmenetluse seaduse § 93 lõige 1 – määrus kehtib, kuni selle tunnistab kehtetuks haldusorgan või Riigikohus või kehtivusaja lõppemiseni või volitusnormi kehtetuks tunnistamiseni).

- **Soovitame seletuskirjas tuua välja täielik analüüs loeteludena:**
  - 1) uued volitusnormid;
  - 2) volitusnormid, mille sõnastust muudetakse ja kas määrusi on kavas muuta ja kuidas see on tähtaegselt kavandatud;
  - 3) volitusnormid, mille asukohta muudetakse ja millal on kavandatud preambulate muutmine.
  - 4) kehtetuks muutuvate volitusnormide ja määruste muutmisevajadused – preambulate muutmine või kehtestatakse uued määrused koos vanade selgesõnalise kehtetuks tunnistamisega.
- **Üldreegel: üks volitus – üks määrus.** Kui mitme volitusnormi alusel antud määruse puhul tunnistatakse ainult osad või üks volitusnorm kehtetuks, siis jääb ebaselgeks millises osas jääb määrus kehtima. Samuti tuleb silmas pidada, et määruse andja pädevuse muutmisel ei oleks määruse aluseks mitut volitusnormi. Kui see nii on, siis jääb samuti ebaselgeks millises ulatuses määrus kehtib.
- **Kui kehtivas seaduses tunnistatakse kehtetuks üksnes volitusnorm, siis muutub automaatselt kehtetuks ka määrus ning määruse eraldi kehtetuks tunnistamine ei ole vajalik.**
- **Kui volitusnormi sõnastust muudetakse sedavõrd, et volitus sisuliselt kaob või muutub akti andja, siis muutub volitusnorm sisuliselt kehtetuks haldusmenetluse seaduse § 93 lõikest 1 tulenevalt ning vajalik on kehtestada uus määrus.** Seletuskirjas selgelt välja tuua kas volitusnormi sõnastuse muutmise korral kavandatakse määrust muuta või muutub see kehtetuks – koos põhjendusega ulatuse ja sisu muudatustest lähtuvalt. **Parem on vana volitusnorm tunnistada kehtetuks ja sõnastada uus volitusnorm.**
- **Kui võetakse vastu seaduse uus terviktekst, mis sisaldab sõnastuselt vana seadusega täpselt samasugust volitusnormi ning määrust sisuliselt ei muudeta, siis võib muuta vana seaduse alusel antud määruse preambulat ning ei pea kehtestama uut määrust.** Meeles peab pidama, et preambulat muudetakse enne, kui uus seadus jõustub ning seega muutuks vana seaduse volitusnorm kehtetuks.
Kui uue seaduse alusel antavat määrust on vajalik ka sisuliselt muuta, siis tuleb määrus kehtestada uues redaktsioonis.
- Kui võetakse vastu seaduse uus terviktekst, kuid vana seaduse alusel antud määrus(ed) on vajalik kehtima jätta, siis tuleb see uue seaduse rakendussätetes otseselt ette näha, näiteks [sotsiaalhoolekande seaduse](#) § 183:
§ 183. Seaduse kehtetuks tunnistamine
(1) Sotsiaalhoolekande seadus (RT I 1995, 21, 323) tunnistatakse kehtetuks.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud seaduse alusel kehtestatud kohaliku omavalitsuse üksuse määrused kehtivad kuni käesoleva seaduse alusel vastu võetud määruste jõustumiseni, aga mitte kauem kui 2016. aasta 31. märtsini.

Seaduseelnõus ei taasesitata muu seaduse ega sama eelnõu teist sätet, vaid viidatakse sellele. Otsene viide eelnõu teisele struktuuriosale vormistatakse, kasutades näiteks järgmisi tüüpvormeleid asjakohases käändes:

- 1) eelnõusiseses viites – „käesoleva seaduse § x lõike y punkt z“;
- 2) paragrahvisiseses viites – „käesoleva paragrahvi lõike x punkt y“;
- 3) lõikesiseses viites – „käesoleva lõike punkt x“;
- 4) lõikesiseses viites – „käesoleva lõike esimene lause“.

Viites Euroopa Liidu õigusaktile peab nimetama viidatava õigusakti andja või andjad, akti liigi ja numbri. Eelnõu tekstis Euroopa Liidu õigusaktile esmakordsel viitamisel tuleb lisada ka viidatava õigusakti pealkiri ja esmakordse avaldamise andmed.

Seaduseelnõu lõpus esitatakse rakendussätteid. Rakendussätteid esitatakse järgmises järjekorras:

- 1) normid, mis sisaldavad selle seaduse sätete rakendamise erisusi ja täpsustusi;
- 2) valdkonna senise õigusliku regulatsiooni muutumise korral rakendussätetes ajutised, kindlal tähtajal kehtivad sätteid seniselt õiguslikult regulatsioonilt uuele üleminekuks;
- 3) normid, millega muudetakse või tunnistatakse kehtetuks reguleeritava valdkonnaga seonduvaid seadusi;
- 4) jõustumisnorm seaduse jõustumise üldkorrast erineva jõustumise korral.

Kui õigusliku regulatsiooni ulatusliku muutumise tõttu on vajadus kehtestada arvukalt rakendussätteid, võib koostada rakendusseaduse eelnõu.

Jõustumisnormi kavandamisel võetakse arvesse aeg, mis on vajalik uute normidega tutvumiseks. Jõustumissäte kavandatakse eelnõu viimase paragrahvina.

Jõustumissäte sõnastusel lähtutakse sellest, et esimesena esitatakse aasta, siis päev ja kuu.

Näiteks

Käesolev seadus jõustub 2016. aasta 1. jaanuaril.

Sõnastuses „Käesolev seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamise päeval“ sisaldub varjatud tagasiulatuv mõju päeva algusele, mil Riigi Teataja välja antakse, mistõttu see on vastuolus põhiseaduse § 3 lõikega 2, kuna päeva alguses ei ole õigusakt või säte veel avaldatud.

Seaduseelnõu vormistamisel tuleb lähtuda Riigikogu normitehnika eeskirja lisast 2. Selle järgi on vormistuse nõuded järgmised:

1. veerised

vasakul – 3 cm;

ülal, all, paremal – 2cm

2. kiri

kirjastiil Times New Roman;

kirja suurus 12 punkti (pealkiri 16 punkti)

3. märged „EELNÕU“

eelnõu esimese lehe esimesel real;

joondatud paremale;
läbivate suurtähtedega

4. pealkiri

lehekülje kolmandal real;
joondatud keskele;
kirja suurus 16 punkti;
paksus kirjas;
suure algustähega, edasi läbivald väiketähtedega

5. tekst

algab pealkirja järel ülejäämiselt realt;
joondatud rööpselt;
ühikordne reasamm;
taandeid ei kasutata;
sõnu ei poolitata;
automaatset numeratsiooni ei kasutata;
allajoonimist ei kasutata;
eelõu paragrahvide ja lõigete (muutmise eelõus punktide) vahele tühi rida;
seletuskirja lõikude vahele tühi rida;
eelõu osade, peatükkide, jagude, jaotiste ja alljaotiste pealkirjad paksus kirjas, joondatud keskele;
eelõu paragrahvide pealkirjad paksus kirjas, joondatud vasakule

6. leheküljenumbriid

alates esimesest leheküljest;
jaluses;
keskel;
üleleheküljelisele eelõule leheküljenumbrit ei märgita

7. eelõu põhiteksti lõpp

kolm tühja rida;
Riigikogu esimehe nimi;
sõnad „Riigikogu esimees“;
üks tühi rida;
sõna „Tallinn,“ tühi ruum kuupäevale, aasta number;
üks tühi rida;
ühtlane joon terve teksti laiuses;
tekst: „Algatab (otsuse eelõu puhul „Esitab“) Vabariigi Valitsus/ fraktsioon/ komisjon/
Riigikogu liige algatamise/ esitamise kuupäev.“;
üks vaba rida digiallkirja puhul, kolm vaba rida paberil allkirja jaoks;
tekst „(allkirjastatud digitaalselt)“, kui vajalik;
allkirjastaja nimi;
allkirjastaja ametinimetus

Näiteks

Eiki Nestor
Riigikogu esimees

Tallinn 2016

Algatab Vabariigi Valitsus 2016

.....

.....

8. seletuskirja lõpp

ühtlane joon terve teksti laiuses;

tekst: „Algatab (otsuse eelnõu puhul „Esitab“) Vabariigi Valitsus/ fraktsioon/ komisjon/ Riigikogu liige algatamise/ esitamise kuupäev.“;

üks vaba rida digiallkirja puhul, kolm vaba rida paberil allkirja jaoks;

tekst „(allkirjastatud digitaalselt)“, kui vajalik;

allkirjastaja nimi;

allkirjastaja ametinimetus

Näiteks

Algatab Vabariigi Valitsus 2016

.....

.....

2.2.2 Seadust muutva ja kehtetuks tunnistava seaduse eelnõule esitatavad nõuded

Seadust muutva ja kehtetuks tunnistava seaduse eelnõule esitatavad nõuded on sätestatud HÕNTE §-des 32–38.

Põhiseaduse § 10 sätestab õigusriigi põhimõtte, millest tuleneb õiguskindluse põhimõte. Õiguskindluse põhimõte ei ole absoluutne, sest vastavalt muutuvatele oludele tuleb kaaluda nii avalikku kui ka üksikisiku huvi ja sellest lähtuvalt seadusi muuta.

Kehtiva õiguse muutmiseks on erinevaid viise, nagu muutmise seadus, täiendamise seadus, asendusseadus ja kehtetuks tunnistamise seadus. Muutmisel tuleb õigusakt tervikuna läbi vaadata. Kui lisaks algsest muutmisesandest tulenevatele muudatustele võib leida piisavalt olulisi puudusi või tekkida võivad vastuolusid õigusaktis või õigusaktide vahel, siis tuleb kaaluda tervikuna seaduse uuesti kehtestamise vajadust.

Eristatakse põhimuudatust ja kaasnevaid muudatusi. Põhimuudatusega realiseeritakse õiguspoliitilised otsustused. Kui põhimuudatuse kaudu muutuvad teised sätted ebaõigeks, siis kaasnevad muudatused peavad tagama uue ja kehtiva õiguse vastavuse.

Muutmise seaduse eesmärk ei ole seaduse ulatuslik ümberkujundamine, vaid üksikute sätete muutmine, mis ei muuda seaduse põhiolulist.

Seaduseelnõusse ei kavandata erinevate seaduste muutmise sätteid, mis ei ole seotud ühise reguleerimisobjekti või ühise eesmärgi saavutamisega.

Seaduse muutmise või kehtetuks tunnistamise seaduseelnõu pealkiri peab sisaldama muudetava või kehtetuks tunnistatava seaduse pealkirja, millele võib vajaduse korral lisada ka eelnõu sisu avava teabe.

Eelnõu sisu avava teabe lisamine seaduse muutmise või kehtetuks tunnistamise seaduseelnõu pealkirja ei ole täpsemalt reguleeritud.

Normitehnika käsiraamat selgitab, et kui seadusandja peab vajalikuks sisu rõhutada ka pealkirjas ja **sisu on lühidalt pealkirjale sobivas vormis märksõnaga kokku võetav, siis võib muutmise seaduse pealkirjas viidata ka eelnõu sisule.**

Õigusloome mahu vähendamise kava kohaselt on eelnõu pealkirjale sisu avava teabe lisamine üheks võimaluseks suurendada õigusloome läbipaistvust.

Õigusloome mahu vähendamise kava rakendusplaanis on pealkirjas eelnõu sisu avamise võimalus seotud **poliitiliselt oluliste muutmise eelnõudega.**

Seega tuleb eelnõude pealkirja eelnõu sisu avaldava teabe lisamist näha eelkõige kui võimalust eelnõu sisu tutvustamiseks ja selle eristamiseks teistest sarnaste pealkirjadega eelnõudest. Eelnõu sisu avava teabe lisamine pealkirja on eelnõu koostaja ja vastutava ministri otsustada.

Kriteeriumid, mille puhul tuleks eelnõu sisu avava teabe lisamist kaaluda:

- Vabariigi Valitsuse 100 päeva plaanist tulenev eelnõu
- Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist tulenev eelnõu
- kui samaaegselt menetletakse mitut ühe seaduse muutmise eelnõud (nt kaks relvaseaduse muutmise eelnõu või kaks välismaalaste seaduse muutmise eelnõu)
- kui võetakse üle Euroopa Liidu direktiiv.

Näiteks:

- Välismaalaste seaduse muutmise seadus (sisserände regulatsiooni muutmine)
- Relvaseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus (tulirelvadirektiivi ülevõtmine)
- Kodakondsuse seaduse muutmise seadus kodakondsuse taotlejatele keeleõppe korraldamiseks.

Kui seaduste muutmise või kehtetuks tunnistamise seaduseelnõus kavandatakse rohkem kui kolme seaduse muutmine või kehtetuks tunnistamine, nimetakse eelnõu pealkirjas selle muudetava seaduse pealkiri, mille muutmine tuleneb eelnõu peaesmärgist ja mille ga seondub teiste seaduste muutmine või kehtetuks tunnistamine (näiteks „*Riigipiiri seaduse, politsei ja piirivalve seaduse ning riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse muutmise seadus*“, „*Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus*“).

Seaduse muutmise seaduse eelnõus esitatakse kõik muutmissetad muudetava seaduse sätete paiknemise järjestuses. Ühe muudetava seaduse muudatused koondatakse eelnõu ühte paragrahvi, mis jaguneb punktideks. **Kui eesmärk eeldab seaduse muutmise seaduse eelnõus mitme seaduse muutmist, siis paigutatakse esikohale seadus, mille muutmine tuleneb eelnõu peaesmärgist, ning selle seaduse muutmise tulenevad teiste seaduste muudatused reastatakse muudetavate seaduste pealkirjade tähestikulises järjekorras.**

Seaduse muutmise sättes esitatakse kogu muudetava paragrahvi, lõike või punkti uus sõnastus. Kui muudetava paragrahvi või lõike tekst koosneb mitmest lausest ja tehtav muudatus puudutab neist ainult ühte või selle tekstiosa, võib eelnõus sätestada ka ainult selle lause või tekstiosa sõnastuse muutmise.

Seaduseelnõus kasutatakse muutmise vormelit „muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt“.

Sõna või tekstiosa asendamise korral seaduse kogu teksti ulatuses esitatakse see muudatus eelnõu esimese muudatussättena. Kui üks ja sama muudatus kavandatakse mitmes paragrahvis,

lõikes või punktis, siis loetletakse kõik muudetavad paragrahvid, lõiked ja punktid ning märgitakse, milline sõna või tekstiosa asendatakse teise sõna või tekstiosaga.

Muutmisvormelit „asendatakse sõna sõnaga“ kasutatakse siis, kui asendatakse ainult sõnasid.

Muutmisvormelit „asendatakse arv arvuga“ kasutatakse siis, kui asendatakse ainult numbreid.

Kui asendada on vaja nii tekst kui ka number, kasutatakse muutmisvormelit „asendatakse tekstiosa tekstiosaga“.

Kui on vaja muuta paragrahvi pealkirja ja teksti, siis kasutatakse muutmisvormelit „paragrahv 9 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt“. Kui on vaja muuta ainult paragrahvi teksti, siis kasutatakse muutmisvormelit „paragrahvi 9 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt“.

Näiteks

1) seaduse tekstis asendatakse läbivalt sõnad „varjupaik“, „varjupaigataotleja“, „varjupaigataotlus“, „varjupaigasüsteem“ ja „varjupaigamenetus“ vastavalt sõnadega „rahvusvaheline kaitse“, „rahvusvahelise kaitse taotleja“, „rahvusvahelise kaitse taotlus“, „rahvusvahelise kaitse süsteem“ ja „rahvusvahelise kaitse menetlus“ vastavas käändes;

2) paragrahvi 3 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Rahvusvahelise kaitse taotleja (edaspidi ka taotleja) on välismaalane, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse (edaspidi ka taotlus), mille kohta ei ole tehtud lõplikku otsust.“;

3) paragrahvi 3 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Rahvusvahelise kaitse taotluse võtab vastu ning lahendab Politsei- ja Piirivalveamet.“;

4) paragrahvi 4 lõiget 1 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses:

„Tagakiusamise hindamisel ei ole oluline, kas välismaalasel reaalselt on käesolevas lõikes nimetatud tagakiusamise alus, vaid üksnes tagakiusamise asjaolu.“;

5) paragrahvi 36² lõikes 5 asendatakse sõnad „kahe kuu“ sõnadega „nelja kuu“;

6) paragrahvi 239 lõike 2 punktis 1 asendatakse tekstiosa „§ 259 lõikes 3“ tekstiosaga „§ 259 lõikes 2“.

Jõustumisregulatsioon esitatakse muutva seaduse viimases paragrahvis. Jõustumise aeg peab olema määratud nii täpselt kui võimalik.

Seaduse muutmisel Euroopa Liidu õigusakti muutmise tõttu tuleb eelnõus täiendada muudetava seaduse normitehnilise märkuse sõnastust, lisades sellele Euroopa Liidu õigusakti liigi, numברי ja avaldamismärke.

2.2.3 Seaduseelnõu seletuskiri

Seaduseelnõu seletuskirjale esitatavad nõuded on sätestatud HÕNTE §-des 39–50

Seaduseelnõule lisatakse seletuskiri, mille eesmärk on põhjendada seaduse vastuvõtmise vajalikkust, eelnõu põhiseisukohti ja sellest tulenevaid muudatusi ning anda ülevaade seaduse jõustumisega kaasnevatest mõjudest.

Seletuskiri jaotatakse osadeks, mis pealkirjastatakse järgmiselt:

1) sissejuhatus;

- 2) seaduse eesmärk;
- 3) eelnõu sisu ja võrdlev analüüs;
- 4) eelnõu terminoloogia;
- 5) eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele;
- 6) seaduse mõjud;
- 7) seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud;
- 8) rakendusaktid;
- 9) seaduse jõustumine;
- 10) eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon.

Sissejuhatus

Seletuskirja osa „Sissejuhatus“ jaotatakse kolme ossa: sisukokkuvõtte, eelnõu ettevalmistaja ja märkused.

Sisukokkuvõtte on vajalik kiire ja ülevaatliku teabe saamiseks. Sisukokkuvõttes tuleb eelnõu põhisisu avamiseks lühidalt märkida lahendatav küsimus, saavutatav eesmärk, selle saavutamiseks kavandatud lahendustepanek ja oodatav mõju.

Eelnõu ettevalmistaja peab andma teavet selle kohta, et seaduse eelnõu materjalid on läbinud asjatundliku keeleteoimetuse ning eelnõu ja seletuskirjas esitatud õiguslikud põhjendused on kooskõlastanud ministriumi õigusteenistus.

Näiteks

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi piirivalvepoliitika osakonna juhataja asetäitja Viljar Kärk (tel 612 5216, viljar.kark@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud sama osakonna õigusnõunik Gerly Herm (tel 612 5234, gerly.herm@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeleteoimetaja (tel 612 5241, airi.kapanen@siseministeerium.ee).

Märkuste osas nimetatakse vähemalt:

- 1) eelnõu seotus muu menetluses oleva eelnõuga;
- 2) eelnõu seotus Euroopa Liidu õiguse rakendamisega;
- 3) eelnõu seotus Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga;
- 4) teave selle kohta, millist seaduse redaktsiooni muudetakse;
- 5) eelnõu seadusena vastuvõtmiseks vajalik häälteenus ja kvalifitseeritud häälteenus puhul selle põhjendus.

Märkuste teave on abiks menetlejaile, et leida seos teiste eelnõudega, kavandada arutamisele või menetluse võtmise aeg, vastuvõtmise kvoorum ja muu vastav.

Riigikogu teeb otsuseid poolthäälteenususega, kui ei ole ettenähtud teisiti kas põhiseaduses või Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses (Riigikogu kodu- ja töökorra seadus § 78). Põhiseaduse § 104 järgi saab erikorras ainult Riigikogu koosseisu häälteenususega vastu võtta ja muuta nn konstitutsioonilisi seadusi:

- 1) kodakondsuse seadus;
- 2) Riigikogu valimise seadus;
- 3) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 4) kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 5) rahvahääletuse seadus;
- 6) Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus;

- 7) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 8) Vabariigi Valitsuse seadus;
- 9) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- 10) vähemusrahvuste kultuurautonoomia seadus;
- 11) riigieelarve seadus;
- 12) Eesti Panga seadus;
- 13) riigikontrolli seadus;
- 14) kohtukorralduse seadus ja kohtumenetluse seadused;
- 15) välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;
- 16) erakorralise seisukorra seadus;
- 17) rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.

Näiteks

Eelnõu on seotud riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seadusega (RT I, 02.12.2014, 1).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõu ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga. Eelnõul on puutumus Euroopa Liidu Nõukogu direktiiviga 2004/82/EÜ veoettevõtjate kohustuse kohta edastada reisijaid käsitlevaid andmeid (edaspidi direktiiv 2004/82) ning Euroopa Komisjoni seisukohaga 02.02.2011 esitatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi eelnõu kohta, mis käsitleb broneeringuinfo kasutamist terroriaktide ja raskete kuritegude ennetamiseks, avastamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks (KOM(2011) 32).

Eelnõu järgi muudetakse riigipiiri seaduse 01.01.2015 jõustunud redaktsiooni, mis on avaldatud Riigi Teatajas avaldamismärkega RT I, 31.12.2014, 26, ning riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seadust, mis on avaldatud Riigi Teatajas avaldamismärkega RT I, 02.12.2014, 1.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälte enamus.

Seaduse eesmärk

Seaduse eesmärgis põhjendatakse seaduseelnõu algatamise vajalikkust ning sõnastatakse kavandatava seaduse eesmärk. **Kui enne seaduseelnõu ja seletuskirja koostamist on koostatud seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus ja kontseptsioon, märgitakse käsitletavas osas nende kooskõlastamise tulemus ja eelnõu vastavus nimetatutele.**

Näiteks

Seadusemuudatuste kohta ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust lähtuvalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 2 punktis 1 sätestatust, mille kohaselt ei ole seaduseelnõu väljatöötamiskavatsuse koostamine nõutud, kui eelnõu menetlus on põhjendatult kiireloomuline. Vabariigi Valitsuse 31.03.2016 kabinetinõupidamise otsuse kohaselt tuleb käesolevas eelnõus toodud seadusemuudatusi käsitleda kiireloomulisena.

Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Seletuskirja selles osas selgitatakse, milliseid õigusinstitute on eelnõus käsitletud, miks on need sel viisil lahendatud, milline on muu lahendusvõimalus (mitte ainult seadusandlik) ning miks eelistatakse õiguslikku lahendust.

Kui eelnõus saab eristada eri probleemirühmi, võib need esitada omaette alajaotustena, tuues eraldi välja tähtsamad ettepanekud ning selgitades valitud lahendusi. Üldistes põhjendustes tutvustatakse ettepanekuid vaid üldjoontes.

Selles osas antakse ka eelnõu ülesehituse kirjeldus.

Näiteks

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist. Eelnõu § 1 kohaselt muudetakse riigipiiri seadust, § 2 kohaselt muudetakse ka politsei ja piirivalve seadust, § 3 kohaselt muudetakse riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seadust ning §-s 4 sätestatakse seaduse jõustumine.

Eelnõu seadusena jõustumisega tehakse riigipiiri seaduses sisulised muudatused, seetõttu on riigipiiri seaduse muudatused paigutatud eelnõu esimesse paragrahvi. Riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse muutmise on sisuliselt riigipiiri seaduse muudatuste rakendamise tulenev muudatus, seetõttu on nimetatud muudatused paigutatud eelnõu teise paragrahvi.

Eelnõu terminoloogia

Seletuskirja selles osas tutvustatakse seaduseelnõu nii uusi kui ka võõrsõnalisi termineid, mida õigusaktides ei ole varem kasutatud, ja põhjendatakse nende kasutamise vajalikkust.

Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Seletuskirja selles osas tuleb märkida, kas eelnõu regulatsiooniesemel on puutumust ELi õigusega.

Näiteks

Eelnõu on välja töötatud, lähtudes Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta ja direktiivist 2013/33/EL rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuete kohta.

Menetlustingimuste direktiivi artiklite 1–30, artikli 31 lõigete 1, 2 ja 6–9, artiklite 32–46, artiklite 49 ja 50 ning I lisa järgimiseks vajalikud sätted tuleb nende kohaldamisel siseriiklikusse õigusesse üle võtta 20. juuliks 2015. aastal. Menetlustingimuste direktiivi artikkel 31 lõigete 3, 4 ja 5 järgimiseks vajalikud sätted tuleb nende kohaldamisel siseriiklikusse õigusesse üle võtta 20. juuliks 2018. aastal.

Vastuvõtutingimuste direktiivi artiklite 1–12, 14–28 ja 30 ning I lisa järgimiseks vajalikud sätted tuleb nende kohaldamisel siseriiklikusse õigusesse üle võtta 20. juuliks 2015. aastal.

Vastuvõtutingimuste direktiivi artiklite 13 ja 29 järgimiseks vajalikud sätted tuleb nende kohaldamisel siseriiklikusse õigusesse üle võtta 21. juuliks 2015. aastal.

Euroopa Liidu Parlamendi ja nõukogu vastuvõtutingimuste direktiivi ja menetlustingimuste direktiivi sätete ning välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu võrdlustabelid on lisatud seletuskirjale (lisad 2 ja 3).

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

või

Eelnõul ei ole Euroopa Liidu õigusega puutumust.

EL direktiivi ülevõtmisel tuleb koostada EL direktiivi ja Eesti õigusakti vastavustabel, mis peab vastama Riigikogu normitehnika eeskirja lisale 1. Vastavustabelis tuleb esitada ka sätete sisu, mitte ainult artikli/lõike/paragrahvi number.

ELi õigusakti norm	ELi õigusakti normi ülevõtmise kohustus	ELi õigusakti normi sisuliselt rakendamiseks kehtestatavad riigisisised õigusaktid	Kommentaariid
Artikkel, lõige, punkt	Jah, ei, valikuline	Paragrahv, lõige, punkt	Pealkiri

Seaduse mõjud

Seletuskirja selles osas selgitatakse seaduse rakendamisest eeldatavasti tulenevat:

- 1) sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju;
- 2) mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele;
- 3) mõju majandusele;
- 4) mõju elu- ja looduskeskkonnale;
- 5) mõju regionaalarengule;
- 6) mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele;
- 7) muud otsest või kaudset mõju.

Nimetatud kuue valdkonna mõju olulisust tuleb alati hinnata. Mõjuvaldkonna alavaldkonnad on nimetatud mõjude hindamise kontrollküsimustikus. Hindamisel tuleb peale kontrollküsimustiku juhendada mõjude hindamise meetodikast. Olulise mõjuga muudatuste puhul tuleb koostada põhjalikum mõjuanalüüs. Kui olulist mõju ei tuvastata, märgitakse see seletuskirjas.

Silmas tuleb pidada, et sama muudatus võib mõju avaldada mitmes erinevas valdkonnas või mitmele sihtrühmale. Mõjude kontrollküsimustiku alusel tuleb tuvastada kõik mõjuvaldkonnad ja alavaldkonnad, kus muudatus mõju avaldab. Kõiki mõjuvaldkondi tuleb käsitleda eraldi. Mõjude hindamisel on abiks eelnõu seletuskirja osa „Seaduse mõjud“ kirjutamise juhend⁶. Mõjude hindamist ja analüüsi läbiviimist toetab ministeeriumis strateegiaosakond.

Näiteks võib mõjude hinnangu esitada järgmisel kujul:

Kavandatav muudatus: menetluslikud muudatused

Mõju valdkond I: mõju majandusele

Mõju sihtrühm I: [...]

Avalduv mõju: kirjeldada, millist mõju muudatus konkreetselt avaldab (siinjuures tuleb samuti teadus- ja tõendus põhiselt näidata, miks hinnatakse avalduva mõju sagedust ja ulatust just nii suureks). Sealjuures tuleb ka lahata, milline on võimalikud ebasoovitavate mõjude avaldumise risk ning kui suureks seda hinnatakse ning millistele kaalutlustele tuginedes.

Järeldus mõju olulisuse kohta: [...]

Mõju sihtrühm II: [...]

Avalduv mõju: [...]

Järeldus mõju olulisuse kohta: [...]

⁶ Eelnõu seletuskirja osa 6 „Seaduse mõjud“ kirjutamise juhend - esmane mõjuanalüüs

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eelnou_seletuskirja_mojude_osa_koostamise_juhend.pdf

Mõju valdkond II: sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm I: [...]:

Avalduv mõju: [...]

Järeldus mõju olulisuse kohta: [...]

Mõju valdkond III: mõju avaliku sektori kuludele ja tuludele

Mõju sihtrühm I: [...]:

Avalduv mõju: [...]

Järeldus mõju olulisuse kohta: [...]

Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seletuskirja sellel osas antakse riigiasutuste kaupa ülevaade seaduse rakendamiseks vajalikest tegevustest ja kõikidest seaduse rakendamiseks eeldatavalt vajalike otsuste ühekordsete ja igaaastaste kulude ulatus ning nende katmise allikad, lisades asjakohased rahalised arvestused ja põhjendused.

Kui seaduse rakendamisega kulusid ei kaasne, märgitakse see seletuskirjas.

Rakendusaktid

Vabariigi Valitsuse algatatava seaduseelnõu seletuskirjale tuleb olenevalt volitusnormi sisust lisada Vabariigi Valitsuse või ministri määruse eelnõu kavand, mis sisaldab eelnõu esialgset sõnastust. Lisatav määruse eelnõu kavand tuleb ette valmistada sellise täpsusega, et oleks võimalik hinnata rakendusakti vajalikkust, volitusnormi ulatust, kohast tasandit ja muid asjaolusid, mis on vajalikud volitusnormi sõnastuse ja rakendusakti vastavuse hindamiseks.

• **Rakendusakti kavand tuleb lisada, kui:**

- 1) seadusesse lisatakse täiesti uus volitusnorm;
- 2) olemasolevas volitusnormis tehakse sisuline muudatus;
- 3) seaduses tehtavad muudatused on sisulised ja need muudatused tingivad ka rakendusakti(de) muutmise.

• **Rakendusakti kavandit ei tule lisada, kui:**

- 1) olemasoleva volitusnormi asukohta muudetakse;
- 2) olemasolevas volitusnormis tehakse terminoloogiline muudatus;
- 3) seaduses tehtavad muudatused on tehnilised/terminoloogilised/õigusselguse huvides ja need muudatused tingivad ka rakendusakti(de) muutmise.

Seaduse jõustumine

Seletuskirja selles osas põhjendatakse eelnõu seadusena või selle sätte jõustumise tähtpäeva valikut ja seaduse või selle sätte kehtivusaega. Kui eelnõu oleks vaja vastu võtta teatud tähtpäevaks peab seda märkima ja põhjendama. Tuleb ka nimetada, milliseid ebasoovitavaid tagajärgi põhjustab see, kui eelnõu ei jõuta seletuskirjas põhjendatud aja jooksul menetleda ja jõustumine seega hilineb.

Samuti on vaja jõustumisaja valikut põhjendada juhul, kui seadus on kavandatud jõustuma üldkorras, sest see võimaldab eelnõu koostajal selgitada, et kavandatud on piisav aeg eeltöödeks ja normidega tutvumiseks.

Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Enne eelnõu koostamist on vaja ettepanekute saamiseks korraldada arutelu viisil, mis võimaldab kõigi huvidega tutvumist, et saavutada parim võimalik tulemus. Kaasamise

seisukohast olulised materjalid leiab Riigikantselei kodulehelt⁷. Samuti leiab soovitusi strateegiaosakonna koostatud kaasamise juhendmaterjalist⁸. Kui eelnõu esitatakse arvamuse saamiseks ja kooskõlastamiseks tuleb seletuskirja kõnesolevas osas nimetada, kellele eelnõu esitatakse. **Eelnõu kooskõlastamiseks esitamisel tuleb hinnata teiste ministeeriumide ja huvirühmade puutumust.** Kui eelnõu on saadud arvamuste alusel viimistletud, siis Justiitsministeeriumile ja Riigikantseleile esitamisel tuleb samas osas märkida, kellele eelnõu oli esitatud ning millised on kokkuvõtlikult tulemused. Arvamuse esitajate märkused ja nendega arvestamine või arvestamata jätmise põhjendused tuleb esitada kooskõlastustabelis nii, et tabelis oleks võimalik anda võrdlev ülevaade sama sätte kohta esitatud eri seisukohtadest. Arvestamata jätmise puhul ei tohi piirduda üksnes formaalse vastusega, vaid tuleb anda ka sisuline põhjendus.

Kooskõlastustabelist peaksid selguma ka kõik huvirühmad, kes eelnõu väljatöötamisel on oma arvamuse esitanud, samuti see, mil määral nende ettepanekuid arvesse võeti. **Kooskõlastustabelisse lisatakse teave selle kohta, kellega esitatud märkused on läbi räägitud ja lahendatud.**

Näiteks

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks Politsei- ja Piirivalveametile, Kaitsepolitseiametile, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskusele ning Andmekaitse Inspeksioonile. Rahandusministeerium, Kaitseministeerium, Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiitsministeerium esitasid eelnõu kohta ettepanekud. Esitatud ettepanekutega arvestamise kohta on eelnõu seletuskirjale lisatud kooskõlastustabel.

Pärast EIS-i kaudu kooskõlastamist on eelnõud täiendatud § 1 punktidega 1–4 piiriületuse ootealade teenuse pakkumise regulatsiooni muudatustega. Muudatusettepanekud on kooskõlastatud mitteametlikult Justiitsministeeriumiga.

---

⁷ <https://riigikantselei.ee/et/valitsuse-toetamine/kaasamine>

⁸ Kaasamise juhendmaterjal <https://intra.sisemin.gov.ee/Ttaja%20ksiraamat/Kaasamine.aspx>

Näiteks

Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 17. septembri 1997. aasta määruse nr 176 “Pääriride eeskirja kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskirja lisa

Kooskõlastustabel

Asutus	Märkus	Kommentaar
Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium (MKM)	Palume eelnõu punkti 4 kohta täpsustada, kuidas pädevate asutuste osas kooskõlastusprotsess eelnõu tähenduses välja näeb. MKM arvates on nimetatud täpsustuste lisamine eelnõus ja seletuskirjas oluline, kuna eesmärk peaks olema mitte suurendada halduskoormust ning liinilubade väljastamise (sõiduplaan on liiniloa lahutamatu osa) ja sõiduplaani muudatuste menetlusprotsessi ajaliselt pikendada. MKM ei toeta eelnõud osas, millega kaasneb viidatud halduskoormuse kasv ja tõrked ühistranspordi senise liinivõrgu toimes.	Arvestatud Eelnõu punkti 4 sõnastust on muudetud. Muudatuse kohaselt kooskõlastab vedaja välispiiri maismaapiiripunkte läbivate bussiliinide sõiduplaanid enne sõiduplaanide kinnitamist Politsei- ja Piirivalveametiga.
	MKM ei ole vastu eelnõu punktis 7 sätestatud laevaliinide ja graafikute kooskõlastamise nõude kehtestamisele. Küll aga märgime, et teatud juhtudel võib osutuda keeruliseks, kui mitte võimatuks tagada, 30-päevase etteteatamise tähtaja täitmine.	Arvestatud Eelnõu punkti 7 sõnastust on täpsustatud ning lisatud juurde erisus juhaks, kui sadama esindajal ei ole võimalik 30-päeva jooksul taotlust kooskõlastamiseks esitada. Eelnõu järgi peab sadama esindaja juhul kui ta ei saa sätestatud tähtaja jooksul taotlust kooskõlastada, kooskõlastama taotluse Politsei- ja Piirivalveametiga esimesel võimalusel enne uue regulaarlaevaliini algust. MKM-i esitatud märkused on läbi räägitud ja lahendatud teede- ja raudteeosakonna juhataja asetäitjaga Tõnis Laksiga (6397633, tonis.laks@mkm.ee)

2.3 Vabariigi Valitsuse määruse ja ministri määruse eelnõu

HÕNTE 4. peatükk

Vabariigi Valitsuse määruse ja ministri määruse eelnõu koostamise põhinõuetena käsitatakse HÕNTE §-des 7, 8, 10, 13–19, 22–28, § 29 lõigetes 1, 3 ja 4, §-des 30–32, § 33 lõikes 1, §-s 34, välja arvatud muutmisvormeli näide, § 35 lõigetes 2 ja 4, §-s 36, § 37 lõigetes 1–4 ning §-s 38 sätestatud.

Nendes küsimustes, milles Vabariigi Valitsuse määruse olemuse tõttu ei peaks määruse vormistus põhimõtteliselt erinema seaduse vormistusest, **tuleks ka erinevusi vormistuses vältida**, kuna dokumentide vormistuse ühtlustamine aitab vähendada koostajate ja kooskõlastajate tarbetut ajakulu.

Määruse eelnõu sisu peab olema kooskõlas seaduses või seaduses ja Euroopa Liidu õigusaktis sätestatud volitusnormi piiride, mõtte ja eesmärgiga. Määruse eelnõu ei tohi kitsendada ega laiendada volitava seaduse või Euroopa Liidu õigusakti sätteid. Määruse eelnõu säte võib olla vastuolus kehtivate määruste nende sätetega, mida määruse eelnõu määrusena vastuvõtmise korral muudetakse või mis tunnistatakse kehtetuks. Sarnaselt seaduseelnõuga tuleb ka määruse eelnõu rakendussätetes esitada muutmist vajavate määruste muudatused.

Määruse eelnõu tekst koosneb preambulist ja paragrahvidest. **Määruse kui seaduse rakendusakti preambulis tuleb esitada üksnes määruse aluseks olev volitusnorm või -normid.**

Määruse muutmise määruse eelnõu preambuliks ei või kontrollimata üle võtta muudetava õigusakti preambulist, kuna õiguslikud alused ei ole alati identsed. Muudetav õigusakt võib näiteks toetuda mitmele volitusele, muutev õigusakt aga ainult ühele neist. Volitust võib muudetava õigusakti vastuvõtmisest saadik olla muudetud. Mõeldav on ka see, et muutev õigusakt põhineb sellisel volitusel, mida muudetava õigusakti vastuvõtmisel veel ei olnud olemas. Sellisel juhul tuleb muudetava määruse preambulist ka täiendada uue alusega.

Määruse eelnõu tekstis ei taasesitata õigusakti sätet ega sama määruse eelnõu sätet, vaid viidatakse sellele. Kuigi määruse siseviidetes ei ole üldjuhul tavaks kasutada seaduseelnõu viidete tüüpvormeleid, ei ole see välistatud sätetes, mis määruse ühtse stiili või otse õigusselguse eesmärgil nende kasutamist eeldavad. **Määrusele viitamisel nimetatakse viites määruse andja, määruse andmise kuupäev, akti liik, number ja jutumärkides pealkiri ning vajaduse korral säte. Määruse eelnõus ei viidata põhiseadusele.**

Määruses kasutatakse muutmisvormelit „sõnastatakse järgmiselt“.

Näiteks

1) paragrahvi 2 lõige 2 sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Andmekogu volitatud töötajad on kohalik omavalitsus või eraõiguslik juriidiline isik, kellele valdkonna eest vastutav minister on andmekogu haldamise ülesande halduslepingu alusel üle andnud (edaspidi andmekogu haldamise teenuse pakkuja), Politsei- ja Piirivalveamet, Maksu- ja Tolliamet ning piiriületuse ooteala teenuse pakkuja.“

Määruse eelnõus kasutatav termin peab vastama määruse aluseks oleva seaduse või Euroopa Liidu õigusakti terminoloogiale.

Sarnaselt seadusega ei kuulu ka määruse jõustumisnormi sätestavasse paragrahvi muud rakendussätteid. Paragrahvi lõige 1 kui üldnorm peab sätestama üldise jõustumise ja järgnevad lõiked selle erisused. Jõustumisnormiga sätestatakse määruse või selle sätte jõustumine ettenähtud kolmepäevasesest tähtajast hilisemal tähtpäeval, kui seadus ei näe ette varasemat jõustumisaega. Jõustumisnormis jõustumisaja sätestamisel arvestatakse HÕNTE § 14 lõikes 2 sätestatud asjaolusid ja **määruse avaldamiseks ettenähtud seitsmetööpäevast tähtaega.**

Jõustumissäte sõnastusel lähtutakse sellest, et esimesena esitatakse päev, siis kuu ja aasta.

Näiteks

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2016. aastal.

Määruse eelnõu seletuskirja koostamisel lähtutakse seaduseelnõu seletuskirja nõuetest arvestades määruse eelnõu erisusi.

2.3.1 Andmekogu põhimääruse eelnõu

Andmekogusid puudutav üldregulatsioon on sätestatud avaliku teabe seaduse (edaspidi AvTS) peatükis 5¹. AvTS-i järgi on andmekogu riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. Andmekogu asutatakse seadusega või selle alusel antud õigusaktiga. **Ühede ja samade andmete kogumiseks on keelatud asutada eraldi andmekogusid.**

Andmekogu põhimääruses sätestatakse andmekogu pidamise kord, sealhulgas andmekogu vastutav töötleja (haldaja), andmekogusse kogutavate andmete koosseis, andmeandjad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused.

Andmekogu vastutav töötleja (haldaja) on riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, muu avalik-õiguslik juriidiline isik või avalikke ülesandeid täitev eraõiguslik isik, kes korraldab andmekogu kasutusele võtmist, teenuste ja andmete haldamist. Andmekogu vastutav töötleja vastutab andmekogu haldamise seaduslikkuse ja andmekogu arendamise eest. Andmekogu vastutav töötleja võib volitada andmete töötlemise ja andmekogu majutamise teisele riigi- või kohaliku omavalitsuse asutusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule või hanke- või halduslepingu alusel eraõiguslikule isikule vastutava töötleja poolt ettenähtud ulatuses. Volitatud töötleja on kohustatud täitma vastutava töötleja juhiseid andmete töötlemisel ja andmekogu majutamisel ning tagama andmekogu turvalisuse.

Andmekogu asutamisel ja põhimääruse kehtestamisel tuleb lähtuda Andmekaitse Inspeksiooni koostatud andmekogude juhendist ⁹.

---

⁹ Andmekogude juhend

http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Andmekogude%20juhend_1.pdf

Lisaks tuleb arvestada sellega, et enne andmekogu asutamist, andmekogus kogutavate andmete koosseisu muutmist, andmekogu kasutusele võtmist või andmekogu lõpetamist, esitab andmekogu vastutav või volitatud töötaja andmekogu dokumentatsiooni riigi infosüsteemi halduse infosüsteemi (edaspidi *RIHA*) kaudu ühel ajal kooskõlastamiseks Riigi Infosüsteemi Ametile, Andmekaitse Inspeksioonile, Statistikaametile, Maa-ametile ning Rahvusarhiivile vastavalt Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2008. aasta määrusele nr 58 „Riigi infosüsteemi haldussüsteem“.

Andmekogu dokumentatsiooni koostab ministeeriumi osakond, kelle valdkonda kuuluva andmekogu põhimäärust muudetakse, koostöös infohaldusosakonnaga.

RIHA kooskõlastamist ei ole vaja ning Riigi Infosüsteemi Ameti ametnik või töötaja (*RIHA haldur*) registreerib andmekogu dokumentatsiooni, kui:

- 1) andmekogu asutatakse ainult organisatsiooni sisemise töökorralduse vajadusteks;
- 2) andmekogu on asutatud asutustevaheliseks dokumentide menetlemiseks ja see ei kuulu riigi infosüsteemi.

3 EELNÕU MENETLUSPROTSESS

Enne ministri määruse andmist või eelnõu esitamist Vabariigi Valitsusele tuleb see kooskõlastada teiste ministeeriumide ja Riigikantsileiga, kui neile on eelnõus ette nähtud kohustusi või kui esitatav eelnõu puudutab nende valitsemisala või ülesandeid. Samuti tuleb eelnõu kooskõlastada üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitudega, kui eelnõu puudutab kohaliku omavalitsuse õigusi, kohustusi ja ülesandeid või kohaliku elu korraldust.

Ainult ministeeriumi ja tema valitsemisala sisemist töökorraldust puudutavaid ministri määruse eelnõusid ei pea kooskõlastamiseks esitama.

Eelnõu kooskõlastamise tähtajad on sätestatud Vabariigi Valitsuse reglemendis (edaspidi *VVR*), mille kohaselt:

- **kooskõlastatakse eelnõu või muu küsimus üldjuhul 15 tööpäeva jooksul** (*VVR* § 7 lõige 1);
- **Justiitsministeerium kooskõlastab eelnõu üldjuhul 20 tööpäeva jooksul** (*VVR* § 7 lõige 1);
- **ministri määruse eelnõu kooskõlastatakse üldjuhul kümne tööpäeva jooksul** (*VVR* § 7 lõige 3);
- **Euroopa Liidu asjad kooskõlastatakse üldjuhul kolme tööpäeva jooksul** (*VVR* § 7 lõige 2).

Teiste ministeeriumide allasutustele eelnõusid kooskõlastamiseks ei esitata!

Lisaks kooskõlastamise tähtaegadele tuleb eelnõu menetlusprotsessis arvestada majasisese kooskõlastusringiga ning esitatud märkuste lahendamisele ja eelnõu täpsustamisele, täiendamisele kuuluva ajaga.

Samuti tuleb arvestada põhiseaduses, Riigi Teataja seaduses (edaspidi *RTS*), haldusmenetluse seaduses (edaspidi *HMS*) sätestatud tähtaegadega:

- **Riigi Teatajal on akti avaldamiseks aega seitse tööpäeva** (*RTS* § 9 lõige 6);
- **määrus jõustub kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist**, kui seaduses või määruandes endas ei ole sätestatud hilisemat tähtpäeva (*HMS* § 93 lõige 2);
- **Vabariigi Presidendil on seaduse välja kuulutamiseks aega 14 päeva** (põhiseadus § 107);

- **seadus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist**, kui seaduses eneses ei sätestata teist tähtaega (põhiseadus § 108).

Samuti tuleb seaduseelnõu menetlusprotsessi planeerides arvestada Riigikogu menetluse ajaga. Üldjuhul võiks Riigikogus seaduse muutmise eelnõu menetlemiseks arvestada kolm kuud ning seaduse tervikteksti või EL õiguse ülevõtmise puhul kuus kuud.

Õigusaktide eelnõude menetlemist Siseministeriumis reguleerib õigusaktide eelnõude menetlemise kord (ÕMK)¹⁰.

Kasulikud materjalid

Soovitan tutvuda alljärgnevate materjalidega:

- 1) Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi märgukiri andmekogude asutamise ning andmekogude põhimääruste koostamise ja kooskõlastamise kohta <https://delta.sim.sise/n/document/c8f23044-616a-4309-b633-5c153dcecb42>;
- 2) Õiguskantsleri märgukiri isikut tõendavate dokumentide andmekogu põhimääruse § 18 põhiseaduspärasuse kohta http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_margukiri_isikuandmete_sailitamise_tahtaeg.pdf;
- 3) Õigusloome mahu vähendamise kava <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/oigusloome-mahu-vaendamise-kava>;
- 4) Keelejuhend <https://intra.sisemin.gov.ee/Dokumendikeskus/Keelejuhend/Keelejuhend.pdf>;
- 5) Kaasamise juhendmaterjal <https://intra.sisemin.gov.ee/Ttaja%20ksiraaamt/Kaasamine.aspx>;
- 6) Õigusaktide eelnõude menetlemise kord <https://portaal2-sim.smit/oho/Lists/igusaktide%20terviktekstid/DispForm.aspx?ID=210&Source=https%3A%2F%2Fportaal2%2Dsim%2Esim%2Efoho%2FLists%2Figusaktide%2520terviktekstid%2FAllItems%2Easpx%23ServerFilter%3DFilterField1%253D%25255Fx00d5%25255FHO%25255Fx0020%25255FM%25255Fx00e4%25255Frks%25255Fx00f%2DFilterValue1%253D87%2DFilterLookupId1%253D1%2DFilterOp1%253DIn%2D&ContentTypeId=0x0100FBE74356193BC448937CE42DED6A58FE003E52370F104B1F41A00856471D191A76>;
- 7) Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne www.pohiseadus.ee;
- 8) Riigikantselei esitlus „Vabariigi Valitsuse eelnõude menetlusest Riigikogus“.

Eelnõude menetlus
Riigikogus(2016) .ppt

¹⁰ Õigusaktide eelnõude menetlemise kord <https://portaal2-sim.smit/oho/Lists/igusaktide%20terviktekstid/DispForm.aspx?ID=210&Source=https%3A%2F%2Fportaal2%2Dsim%2Esim%2Efoho%2FLists%2Figusaktide%2520terviktekstid%2FAllItems%2Easpx%23ServerFilter%3DFilterField1%253D%25255Fx00d5%25255FHO%25255Fx0020%25255FM%25255Fx00e4%25255Frks%25255Fx00f%2DFilterValue1%253D87%2DFilterLookupId1%253D1%2DFilterOp1%253DIn%2D&ContentTypeId=0x0100FBE74356193BC448937CE42DED6A58FE003E52370F104B1F41A00856471D191A76>

Kirjandus

Käesoleva juhendi koostamisel on kasutatud järgmisi allikaid.

Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. aasta määrusest nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>

Riigikogu juhatus 27. detsembri 2011. aasta otsusest nr 136 „Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri“, <http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/Riigikogus-menetletavate-eeIn-ude-normitehnika-eeskiri.pdf>

Normitehnika käsiraamat <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/normitehnika-kasiraamat>

Avaliku teabe seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016007>

Haldusmenetluse seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011008>

Eesti Vabariigi põhiseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>

Riigi Teataja seadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032015047>

Näited on võetud Siseministeriumi väljatöötatud eelnõudest (riigipiiri seaduse, politsei ja piirivalve seaduse ning riigipiiri seaduse, tolliseaduse ning politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse muutmise seadus, välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, Euroopa Liidu kodaniku seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, välismaalaste seaduse, Euroopa Liidu kodaniku seaduse ja isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise seaduse eelnõu, Vabariigi Valitsuse määruse „Vabariigi Valitsuse 17. septembri 1997. aasta määruse nr 176 “Piirirežiimi eeskirja kinnitamine“ muutmise“ eelnõu, siseministri määruse „Siseministri 11. augusti 2010. aasta määruse nr 34 „Piiriületuse ootejärjekorra andmekogu põhimäärus“ muutmise“ eelnõu)